

บทที่ ๘

บทสรุปและเสนอแนะ

การศึกษาถึงเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติ ได้มีแพร่หลายทั่วโลก โดยใช้คำถามที่มีลักษณะแบบสากลคือ สมมติเหตุการณ์ให้ผู้ตอบนึกย้อนหลังไปสู่เวลาแรกสมรสว่าในขณะที่นั้นผู้ให้สัมภาษณ์ต้องการมีบุตรจำนวนเท่าไร ในการเก็บข้อมูลของโครงการวิจัยการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเศรษฐกิจประชากรแห่งชาติก็ได้บรรจุคำถามไว้ในหมวดความต้องการบุตรเพิ่ม เพื่อควาว่าลักษณะคำถามแบบนี้จะนำมาใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่ คนไทยเคยมีการคิดเกี่ยวกับจำนวนบุตรไว้ล่วงหน้าบ้างหรือไม่ ผลจากการศึกษาพบว่า มีสตรีในภาวะเจริญพันธุ์ที่ไม่ตอบคำถามนี้อย่างน้อยที่สุดร้อยละ ๑๐ และในบรรดาผู้ที่ตอบก็ไม่อาจจะเชื่อได้ว่าเป็นจำนวนบุตรที่เขาได้คิดไว้ในระยะแรกสมรสจริง ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะตอบใกล้เคียงกับจำนวนบุตรที่มีชีวิต อาจจะเป็นเนื่องมาจากว่าโดยแท้จริงแล้วผู้ให้สัมภาษณ์ไม่เคยคิดเกี่ยวกับเรื่องนี้มาก่อน เมื่อถูกซักถามก็ตอบพอให้พ้นตัว หรืออาจจะเป็นเนื่องมาจากการสำรวจคร่าวๆกระทำในเขตชนบทซึ่งประชากรส่วนใหญ่ยังคงอยการศึกษา การตั้งคำถามให้สมมติเหตุการณ์เกี่ยวกับเรื่องนี้เป็นเรื่องที่ประชาชนไม่ยอมรับ เพราะคิดว่าเป็นเรื่องที่สมมติกันไม่ได้ เพื่อแก้จุดบกพร่องเรื่องนี้ ควรจะมีการศึกษาจากคู่สมรสที่เพิ่งทำการสมรส และศึกษาต่อเนื่องทุกระยะที่เวลาห่างกันพอสมควร

ดังนั้น การศึกษาเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีในชนบทคราวนี้ จึงเป็นแต่เพียงการศึกษาถึงความโน้มเอียงของบุคคลในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติต่อจำนวนบุตรที่มีอยู่จริง และเป็นการศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเจริญพันธุ์ว่ามีผลต่อจำนวนบุตรในอุดมคติที่ทำการศึกษานี้หรือไม่ ฉะนั้นผลของการศึกษาในคราวนี้จึงอาจจะมีประโยชน์น้อยในการที่จะนำไปใช้ประโยชน์ต่อส่วนรวมจริง ๆ แต่ก่อให้เกิดประโยชน์ในทางวิชาการคือ

๑. เป็นการพัฒนาความคิดความชำนาญของผู้ศึกษาในด้านความรู้เกี่ยวกับสังคมไทย เพราะการศึกษาได้กระทำทั่วประเทศมีโดยเฉพาะชุมชนใดชุมชนหนึ่ง และผู้ศึกษาได้ผ่านทุกขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยด้วยการร่วมงานอย่างใกล้ชิดตลอดเวลานับตั้งแต่การสร้างแบบสอบถาม การทดสอบแบบสอบถาม การออกงานสนาม ทั้งในฐานะนักสัมภาษณ์ และผู้ควบคุมนักสัมภาษณ์ งานให้รหัส ตรวจสอบความถูกต้องของการให้รหัส แจาะบัตร และการวิเคราะห์ข้อมูลโดยเฉพาะในวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นการกระทำที่ถูกต้องครบถ้วนตามหลักสูตรของแผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย

๒. เนื่องจากการตั้งคำถามโดยสมมติเหตุการณ์ย้อนหลังในเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติของครอบครัว เป็นที่นิยมศึกษากันเป็นสากลทั้งในซีกโลกตะวันตกและภูมิภาคแถบเอเชีย ดังนั้นการศึกษานี้จึงก่อให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาเปรียบเทียบกับสังคมอื่น ที่มีบรรทัดฐาน ค่านิยมต่าง ๆ ผิดแปลกไปจากสังคมไทย โดยให้มาตรฐานเดียวกันในการศึกษา

๓. ผลของการศึกษานี้จะเป็นเรื่องระลึกและเตือนใจผู้ที่ศึกษาต่อไป คนอื่น ๆ ให้ระมัดระวังความบกพร่อง และการไม่ยอมรับลักษณะคำถามที่มีการสมมติชนิดนี้ซึ่งอาจจะแก้ไขได้โดยเปลี่ยนรูปคำถามใหม่เป็นคำถามกว้าง ๆ เกี่ยวกับจำนวนบุตรในอุดมคติของคนทั่วไปในสังคมนั้น ๆ หรือศึกษาต่อเนื่องเฉพาะคู่สมรสที่เพิ่งสมรสไปเป็นระยะเพื่อดูความคงเส้นคงวาในคำตอบ

จากการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ต่อเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติ ซึ่งได้แยกปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ เป็นเรื่องใหญ่ ๆ ๔ เรื่อง คือ ปัจจัยทางประชากร ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางจิตวิทยา ผลการศึกษาปรากฏตามนี้ คือ

ปัจจัยประชากร พบว่าจำนวนบุตรที่มีชีวิตเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อจำนวนบุตรในอุดมคติมากที่สุด ซึ่งอาจจะเนื่องมาจากเหตุผลต่าง ๆ ดังกล่าว

แล้วข้างต้นคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่เคยคิดเรื่องจำนวนบุตรในอุดมคติไว้ก่อน และ ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่เคยยอมรับการสมมติเหตุการณย้อนหลัง ความเชื่อถือบางประการที่ว่าถ้ามีบุตรที่มีชีวิตอยู่มาก ๆ แล้วบอกว่ามีบุตรในอุดมคติน้อยจะทำให้เกิดมีอันเป็นไปแก่บุตรที่มีชีวิตอยู่เหล่านั้น ความรักบุตร เมื่อมีบุตรเกิดมามาก ก็รักและเลี้ยงดูไปตามฐานะ ถึงจะเคยมีบุตรในความคิดอยู่ก่อนก็ละเลยไม่ตอบ มักจะตอบไกล เคียงกับบุตรที่มีอยู่จริง ปัจจัยทางด้านประชากรที่สำคัญอีกอย่างคือ อายุของสตรี ถ้าสตรียิ่งอายุมาก จำนวนบุตรในอุดมคติก็นิ่งสูงขึ้น ทั้งนี้คงจะเนื่องมาจากว่าสตรีที่อายุมากนั้นให้กำเนิดบุตรมาหลายคนแล้วและจำนวนบุตรที่มีชีวิตอยู่มีผลต่อจำนวนบุตรในอุดมคติ หรืออาจจะเนื่องมาจากว่า สตรีที่อายุมากนั้นต้องการมีบุตรมากจริง เพราะมีความเชื่อแบบเก่า ๆ อายุของสามีก็มีผลในการศึกษาราวนี้ ถ้าอายุของสามีเพิ่มขึ้น จำนวนบุตรในอุดมคติของสตรีก็จะเพิ่มขึ้นด้วย เพราะอายุของสามีกริยามักไม่ต่างกันมาก อายุของสามีจึงมีผลต่อจำนวนบุตรในอุดมคติสตรีด้วยเหตุเดียวกัน ในเรื่องของอายุแรกสมรส พบว่าถ้ายังแต่งงานช้าจำนวนบุตรในอุดมคติก็นิ่งลดน้อยลง อาจจะเป็นเพราะสตรีเหล่านั้นใช้เวลาในขณะที่ยังอายุน้อยศึกษาเล่าเรียนมากกว่า และผู้ที่แต่งงานเร็ว โอกาสที่จะมีบุตรมีชีวิตมีมาก ซึ่งบุตรที่มีชีวิตมีความสัมพันธ์กับบุตรในอุดมคติ การศึกษาจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในความคิด จำนวนครั้งของการตั้งครรภ์ของสตรีก็มีผลทำนองเดียวกับจำนวนบุตรที่มีชีวิต เพราะการตั้งครรภ์มากครั้งจำนวนบุตรที่มีชีวิตก็มีโอกาสที่จะมากด้วย

สำหรับประสบการณ์การตายของบุตร เนื่องจากสตรีที่มีอายุน้อยมักจะไม่ค่อยมีบุตรเสียชีวิต การศึกษาราวนี้จึงไม่อาจสรุปได้ นอกจากแสดงให้เห็นว่ามีแนวโน้มที่จำนวนบุตรในอุดมคติจะเพิ่ม เมื่อจำนวนบุตรที่เสียชีวิตเพิ่ม

ปัจจัยทางสังคม ปัจจัยทางสังคมใต้นำมาศึกษา คือระดับการศึกษา การติดต่อกับโลกภายนอก การเคยทำงานนอกร้านของสตรี ในด้านการศึกษาพบว่าถ้าสตรี

มีการศึกษาจบการศึกษามากบังคับ จะมีจำนวนบุตรในอุคมคติน้อยกว่าคนที่ไม่มีการศึกษาเลย ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากว่าสตรีที่มีการศึกษาบ้าง พอจะแยกความคาดหมายของจำนวนบุตรในอุคมคติ และจำนวนบุตรที่มีอยู่จริงได้บ้าง สำหรับการศึกษาของสามีในคราวนี้พบว่าไม่มีความสัมพันธ์ ทั้งนี้เนื่องมาจากขนาดของตัวอย่างน้อยมากสำหรับระดับการศึกษาอื่น ๆ ที่นอกจากการศึกษามากบังคับ สำหรับคัตนี้ต่าง ๆ ที่นำมาใช้วัดการติดต่อกับโลกภายนอก พบผลสอดคล้องกันว่า สตรีที่สามีติดต่อกับโลกภายนอกมากกว่า จะแจ้งจำนวนบุตรในอุคมคติน้อยกว่า เครื่องมือต่าง ๆ ที่ใช้วัดการติดต่อกับโลกภายนอกของสามีนอกจากการจ้างวิทยุ การติดต่อกับเขตตัวตลาดของจังหวัด และยังรวมถึงระยะทางไกลไกลของหมู่บ้านที่อยู่อาศัยกับบริเวณตัวจังหวัด และการเคยทำงานนอกบ้านของสตรีก็มีผลทำให้มีความต้องการบุตรในอุคมคติน้อย

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการวิเคราะห์ทางเศรษฐกิจจะกระทำโดยทางตรงมิได้ ในการศึกษาที่จึงได้ทดลองสร้างคัตนี้ใช้วิเคราะห์ทางเศรษฐกิจของครัวเรือนที่ให้สัมภาษณ์แทน คัตนี้เหล่านี้อาจจะไม่ถูกต้องนัก แต่ก็เป็นแนวความคิดหนึ่งซึ่งน่าจะยอมรับได้ พบจากการศึกษาว่าคนที่ฐานะทางเศรษฐกิจต่อยกว่ามักจะมีบุตรในอุคมคติน้อยกว่า แต่สำหรับอัตราของสามีไม่พบว่ามีความสัมพันธ์

ปัจจัยทางด้านจิตวิทยา ได้แกขนาดครัวเรือนให้กำเนิดของสามี ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันปฏิสนธิ จำนวนบุตรในอุคมคติของสามีจากความคิดเห็นของภริยา พบในการศึกษาว่า ขนาดครัวเรือนให้กำเนิดของสามีไม่มีความสัมพันธ์กับเรื่องการศึกษา ในขณะที่ความรู้เกี่ยวกับการป้องกันการปฏิสนธิและจำนวนบุตรในอุคมคติของสามีจากความคิดเห็นภริยามีความสัมพันธ์อย่างมาก

และในเรื่องของการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจำนวนบุตรในอุดมคติของ
คู่สมรสพบว่าประมาณครึ่งหนึ่งของคู่สมรสทั้งหมดที่ศึกษามีความเห็นตรงกันในเรื่อง
จำนวนบุตรในอุดมคติ แต่การศึกษาเปรียบเทียบระหว่างจำนวนบุตรในอุดมคติ
กับจำนวนบุตรที่คาดว่าจะมีทั้งหมดเมื่อสตรีพ้นวัยเจริญพันธุ์ที่ศึกษาไม่ได้ เพราะ
ขนาดของตัวอย่างน้อยมากเกินไป